

Nagsayop sa ginsun-an

Ni MARIA AURORA CHIVA – SEGUMPAN

GINALIKUPAN sang nagatilinabid nga cirrocumulus-nimbus ang nawong sang ugsad nga bulan. May mantsa ang kagayon sang pangudsaron. May upang sa pagsabwag sini sang bulawanon nga kapawa. Makarumkarom ang gab-i nga kuntani masanaaw.

May pamahog ang kalangitan nga mabundak ang mamunog nga ulan. Nagamantu ang Bukid Manduk sang itom nga mga gal-um. Ginahilas ang mga ayam nga nagsinabtanay sa pag-inuwang. Ang mga pispis nga alatiit kag dugwak may pagsalangisag sa ila paghinuni.

Ara si Swannie sa belvedere sang ila Castillan-inspayrd nga balay. Gikan dire, mabatian niya ang bagunos sang naglabay nga panong sang mga kabog samtang nagadapya sa iya nawong ang maalabaab nga buga sang nasindihan nga kandila.

Bangod sa kariit sang gab-i kag sa karimuot nga ginabatyag ni Chanik nga nagahulon sa kuna nga nahamtang sa kaiping nga hulot sang belvedere, naghiblion ini.

“SWANNIE, abi pahiposa inang anak mo nga tam-an ka law-ay! Ginaling-an ako sa pagpiyangak sinang bunga sang imo pagpakasala!” pusnga ni Toto nga indi makakonsentrar sa ginabasa sini nga libro nga ‘Signs of an Unfaithful Wife’.

“Ikaw dira ang malapit, ngaa indi mo anay ina pagkuguson agod maghipos. Ginadudahan mo ako nga nagluib sa imo? Bilang isa ka paham nga anak-adlaw kag may aswang-aswangan sing igsilinghot, may kinaadman ka man bala nga ginpanubli sa imo amay nga isa ka busalian, maaram, kag manalagna! Ngaa wala mo mapakot dayon nga magaluib gali ako sa imo? Kuntani nasundan mo ako kag natikma sa akto sang pagpakasala. Akuon mo man nga anak mo si Chanik ukon indi, lubos ko nga ginahambal nga wala ako sing madumdoman nga may gintanyagan ako nga liwan sining akon bahandi magluwas sa imo,” depensa ni Swannie samtang nagatulok sa

nagakipawkipaw nga mga sulo sa malayo nga bahin sang patag. Ginasaulog karon nga gab-i ang 'Ugsad Festival' didto sa Dakbanwa sang Wakwak.

“Ngaa, may nagakomiter bala sang daku nga pagpakasala nga wala ginaplano sing hapnig? Himal-i ko man kon gintabu mo nga tam-an ako kaluya kag wala nagaandar ang akon radar-telepati. Gani, wala ko kamo madakpan!” maturisok nga husgar ni Toto.

“Kapila ko na nahambal sa imo nga ginaligban man gani ako sing tuman kon ngaa natabo nga nagbun-ag ako sang agta nga lapsag. Ikaw nga akon bana isa ka anak-adlaw kag ako isa ka mestisahon nga babae. Imbes nga buligan mo ako agod sikyaron ang gintunaan sini, ginadudahan mo gilayon ako. Kon nahibal-an mo lang nga daw mabuang na gani ako sa pagpanumdom kon ngaa natabo ini. Apang ginapilit ko nga magpakabakod agod mapadaluman gid ini sing matul-id. Nahibal-an ko, masolbar ko gid ini. Salig lang bala sa akon.”

Nagginhawa sing madalom si Swannie antes nagpadayon. Nadumdoman niya ang ila kasaysayan sa paghigugma. Pagapatpaton niya ini liwat sa bana. Naghinay ang paghilibion ni Chanik nga daw nangin ingos sang tulali nga nagsimbog sa pagtipa sang talithe sa ila yero nga bubungan.

“Suno sa akon iloy nga isa ka masupog nga aswang, nalakip kita sa panimad-on sang ugsad nga bulan. Nakita niya sa iya tantanan nga kawa nga ang akon mapamana isa ka anak-adlaw nga nagapuyo sa pusod sang lasang sa naaminhan nga bahin sang Mag-is. Ang iya kuno puloy-an napalibutan sang nagapamulak nga mga kahoy nga Agkalayo (fire trees). Sang magkatorse anyos na ako, gin-updan ako ni Manang Ysiang agod kadtuan ang duog nga ginhambal sang akon iloy. Nasiplatan ko ikaw nga nagapahalab sang imo puti nga mga torete sa kahilamunan sa kilid sang kagulangan. Nagpitik ang akon dughan sa una ko nga pagkakita sa imo. May ramag para sa akon ang imo kabakod kag kaambong. Sang ginsundan ka namon sa

imo pagpauli, wala kami sing may nakita nga mga kahoy nga Agkalayo sa palibot sang inyo mansyon. Ayhan, indi ikaw ang nakita sang akon iloy sa iya tantanan nga kawa. Ayhan indi ikaw ang ginhutik sa iya ni Diwata Munstra nga makapihak-dughan sang iya bugtong nga anak. Apang ginahigugma ko gid ikaw sing lubos kag luyag ko nga sa aton nga duha matuman ang tagna. Likom kami ni Manang Ysiang nga nagpananom sang mga hanot sang Agkalayo sa inyo lagwerta. Maukod ko nga ginbunyagan sang akon ihi ang mga hanot kada aga. Madasig nga nagtubo ang amo nga mga tanom, nanalingsing, nagdaku, kag nagpanggapa. Sang magmungi sa mga bulak nga pula-dalandan ang nahinambit nga mga kahoy, nagpakita ako kag nagpakilala sa imo. Nahibala-an ko nga nabalani ka sa akon kagayon kag ayhan nagpitik man ang imo dughan tuhoy sa akon kay ginkuha mo ang akon natuo nga kamot kag ginhalukan. Gilayon mo ako nga gintanyagan sang kasal nga gintugtan man sang imo mga ginikanan. Ginkasal kita sang disiotso na ako. Natuman sa aton ang ginpanagna!” Yuhom kag kidu sang isa ka ginaitik ang natuga ni Swannie sa iya paghanduraw sa ila sugilanon sa paghigugma.

Apang sang balikdon niya ang bana, wala na ini sa iya nahamtangan. Ayhan, kaina pa ini nagsaliputpot kag wala na mabatii ang iya paghanduraw sa ila kasaysayan. Kuntani, isa niya yadto ka paagi agod makumbinser si Toto nga tuman niya ini nga ginahigugma kag indi niya sarang magluib dire.

Nagtunog liwat ang paghilibion ni Chanik. Kagansal pamatian. Daw mabugtoan sang ginhawa ang lapsag. Luyag niya kuguson ang bata. Apang daw nalansang sia sa iya tinindugan. May pwera nga nagapugong sa iya agod indi pagkadtuan ang kuna nga ginahulonan sang bata. Napinsar niya nga kon amo sini nga wala na nagapamati sa iya si Toto, ayhan bug-os na ang pagpati sini nga nagluib sia sa bana.

Nag-umpisa bundak ang ulan. Ginapugpog ang ila atop. Ginapugpog man ang iya balatyagon. May pagpalaman-ol sia nga ginabatyag halin sa iya hawak paidalom sa iya mga tiil. Daw liwan sa iya ang naidalom nga katunga sang iya lawas. Madugay na niya ini nga ginabatyag. Umpisa pa sang magmabdus sia. Pirme lang nagalingin ang iya ulo. Napinsar niya nga tuga ang mga ini sang iya pagmabdos.

Nagsimbog ang gahod sang ulan sa paghilibion ni Chanik. Apisar sini, ginpangsipadsipad niya sa handurawan ang mga hitabo nga makabulig sa iya para sa isa ka maalam nga pagbinagbinag. Ayhan, sa pagtaudtaod sang mga hitabo, may sanaaw sia nga makap kapan sa painu-ino padulong sa pagtukib sang kamatuoran!

PIRME sia sadto nagakadto sa balay nanday Manang Ysiang kag Mal-am Justo. Hantup sa pagsugilanon ang tigulang nga agta. Nakunyag gid sia mamati sa mga sugilanon sang mal-am nga ang katapusan indi gid mapaktan. May mga maragtas nga tinuod kag pantasya. May mga masubo nga kasaysayan sa paghigugma. Kag ara man nga kalaham-utan kag tinarso. Tuman gid ang iya pagtalangkaw sa pagpamati sa sini nga mga sugilanon. Ang kakunyag kag pagtalangkaw bala sa mga sugilanon sarang makapabusong sa babae? Imposible!

Luwas pa sa mga sugilanon, nangin malapit sia sa kay Mal-am Justo bangod nagapangayu sia sang mga panugdaon sa tigulang kon paano niya mapunggan ang pagmukra sang kabuhi sa iya taguangkan. Luyag niya nga mapabilin ang iya bataon nga kagayon kag indi niya luyag nga maglusyang dayon dala sang pagpaminata. Dayon man abi niya patianod sa kada pag-alungay sang bana nga palukpan sang kamara sang kailigbon nga bulohaton sang mag-asawa. Apang plano niya nga makasap-ong anay sa edad nga treynta antes magmabdus. Ang pagtomar niya sang bulong-kontraseptibo ginlikom niya kay Toto. Pulo na ka tuig sila nagaupod nga wala sang anak.

Si Manong Justo nga isa ka kilala nga paltero (lalaki nga nagapatigayon sa pagpabata) nagahimo man sang mga bulong para sa nagkalainlain nga masakit. Labi sa tanan, pinakabantugon kag pinakaepektibo ang iya timpla sang tulomaron-kontraseptibo para sa mga asawa.

Ginhatagan sia ni Manong Justo sang diutay nga botelya nga may unod nga lana sang lubi nga tinimplahan sang binukbok nga liso sang bunga sang Dalugdog nga makaisa lang mamunga sa sulod pulo ka tuig. Ang kapinasahi pa sining kahoy kay isa lang gid ka bunga ang mahimo sini nga ginakakunyagan pa nga kaunon sang uwak. Kon hambalon pa, makaisa lang sa bughaw nga bulan masulapuan ang bunga sining kahoy nga nagaamat naman kalapapas. Ginhingadlan ang Dalugdog bilang ‘Kahoy sang Kaaraydanan’ sanglit tanan nga bahin sini bulong sa halos tanan nga sahi sang masakit. Isa na lang gid ang nabilin nga kahoy sang Dalugdog sa Bukid Manduk bangod sa kasakon sang mga ermitanyo kag ermitanya sa ini nga duog.

Katulad sang pagpangita sa bunga Dalugdog ang ginabuhat nga pagpangita ni Swannie sang kamatuoran. Sin-o ang amay sang iya ginbun-ag – si Toto bala nga iya bana ukon si Mal-am Justo nga ayhan naghimulos sa iya? Pilit niya nga ginatikwang ang halambalon nga ginhimuslan sia ni Mal-am Justo apang nagapanagil-ot ini sa iya pinsar. Ginpadaluman niya binagbinag. Ginhimuslan bala sia ni Mal-am Justo? Posible!

SANG nagligad nga tuig sadtong kahiwatan sang Ugsad Festival bulan sang Mayo, tuman kasanag ang libon-bulan sanglit mahawan ang kalangitan. Gin-unongan niya ang iya abyan nga magulang sa iya sing dose ka tuig. Kon sia karon 28 anyos, si Manang Ysiang 40 na. Daku ang kahangawa sang iya abyan nga indi na makaangkon sang anak sanglit nagakaedad na ini kag nagaamat na bangag ang bubon sang kabuhi sa iya taguangkan. Kon maligaran pa sing pila ka tinuig nga indi sia magmabdus, basi malugaw-an sila sang bana sini nga nagaamat naman

tigulang sanglit mas tigulang ini sa iya sing kapin kwarenta ka tuig. Masobra 80 anyos na si Malam Justo.

Tuigtuig sila nga nagasautsaot sa mga dalanon sang Wakwak samtang ginahakyawhakyaw ang rebulto ni Diwata Muntra nga larawan sang babae nga nagabusong kag nagapangorona sang ugsad nga bulan. Ining diwata ang dalangpan sang mga babae nga baw-as ukon may sablag sa pagpaminata. Nagapakigbahin sia sa kahiwatan indi bangod luyag man niya nga magbusong kundi luyag lamang niya nga unongan ang iya bespren. Isa pa ka rason, masami ginadayaw ang iya kagayon sa kahiwatan sang Ugsad Festival. Ginatulok sia sang iban nga mga aswang nga may daku sing kahisa bangod bisan nagtigbaliw na sia sa pagkaaswang, matahom sia gihapon. Indi katulad sang iban nga kahaladlukan ang dagway. Hambal gani ni Meyora Sionnah nga maninay niya sa bunyag kag alkalde sang Wakwak nga amo man tagtukod sang nahinambitan nga festival, sia ang pinakamatahom nga aswang nga nakilala niya. Gani, kada kadto niya sa Ugsad Festival, nagapagwapa gid sia. Nagasuksok sia sang nagakalainlain nga iriyason. Bisang iya tiil may nasuksok nga anklet nga nagabadlakbadlak sa pag-igu diri sang kipawkipaw nga kasanag halin sa mga sulo. Sina nga Ugsad Festival, ginhulam niya ang anklet ni Manang Ysiang.

Una nga gintawag ining kahiwatan bilang Aswang Festival nga ginduso ni Meyora Sionnah sa iya una nga pagpungko bilang alkalde sang Wakwak. Gilayon man ini nga ginaprobar sang konseho. Apang sang ulihi, ginhingyu sang lokal nga talatapan sang turismo nga ilisan ang tig-ulo sining kahiwatan sanglit makahaladlok pamtian. Ginhungod gid man ni Meyora Sionnah nga mangin makahaladlok pamtian ang ila festival agod indi sila pagsudlon sang dumuluong nga mga kapitalista. Nagakahangawa sia nga maguba ang ila duna nga manggad kon mangin highly urbanized na ang ila dakbanwa. Luyag niya pamatud-an nga mapaumwad

niya ang ila duog sa pagsandig lamang sa namat-an nga mga industriya sang pagpangoma kag pagpangisda. Sa malawig nga panahon, ginhingadlan ang Probinsiya sang Pis-ak partikularmenti ang Dakbanwa sang Wakwak bilang Seafoods Capital sang bug-os nga pungsod.

Ang pagdumdom sang mga dumuluong nga tumalambong kag nagapanaksi sa amo nga kahiwatan nga ang mga pumalasakop nagasul-ob lamang sang maskara kag huwad nga mga pakpak. Likom sa ila ihibalo, kalabanan sang mga pumalasakop matuod nga mga aswang nga gindingutan nga makaanak kag may panaad para kay Diwata Muntra.

Kon ang iban nga baw-as nga nagapasakop sa kahiwatan madali lang magbusong, si Manang Ysiang, pulo na ka tuig nga nagabalikbalik sa Ugsad Festival nga wala mehura. Ano abi kay ginakulo niya ang sumpa sang iya kaugalingon nga iloy. Luyag sadto sang iya iloy nga isa ka manggaranon nga bampira halin sa malayo nga Pil-as sang Karubkob ang iya mapamana. Ginlalis ni Manang Ysiang ang kagustohan sang iya iloy bangod wala niya maluyagi yadtong lapsion kag bangkilan nga lalaki nga gintagna sa iya. Isa ka agta kag mal-am nga ermitanyo ang gin-ikul ikol sang iya balatyagon - si Mal-am Justo. Agod matuman ang ila paghigugmaanay, nalagyo sila sa Bukid Manduk nga dala ang isa ka sumpa nga indi makaanak. Napatay lang ang iya iloy nga wala makapangayo si Manang Ysiang sing pasaylo agod malubad ang sumpa. Gani tubtob karon indi niya mahatagan sang anak ang bana.

Apang nagapati si Manang Ysiang nga mas gamhanan si Diwata Muntra sa ano pa man nga sahi sang sumpa nga ginadawat ni Bakunawa Darkesa, ang Diwata sang Kadulom. Ang mga manughiwit, mga malaot nga babaylan kag manughalit nga mga aswang sa diwata nga ini nagadangop. Labing-maanting si Bakunawa Darkesa sa mga pangamuyo sa iya ilabi na gid kon eklipse ang bulan. Sa tion nga ini, nagahiwat sang ritwal ang mga malaot sa pagtawag sa Diwata

sang Kadulom agod matuman ang ano man nga malain nga ginahandom nila sa tawo nga naakigan kag ginadumtan sing lubos.

Duna sa isa ka aswang nga babae nga makighilawas sa iya bana antes manglugayawan agod madugangan ang iya kusog para sa paglupad sing malawig. Hakluon niya ang mabaskog kag katapusan nga hangos sang bana nga ara na sa putokputokan sang himaya. Ang katunga nga kusog sang bana magaliton sa iya. Mga isa man ka bulan ang kaluyahon sang bana nga ara lang sa balay magapahuwayhoway kag magakaon sing dagaya agod mapanumbalik ang nadula nga kusog. Bangod sini, malaka lang kon makighilawas ang mga aswang nga lalaki sa ila mga asawa.

Bangod may sinapol nga pagatambungan si Toto nga kabahin sang isa ka NGO, ang Panalawsaw Alternatibo, wala ini nakighilawas kay Swannie. May padayon nga pagtuon ang talapuanan sang lalaki nahanungod sa paghimo sang artipisyal nga dugo nga ang lasa kaanggid gid sa dugo sang tawo. Lihok ini agod indi na makapanghalit ang mga aswang sa katawhan. Nakatapos si Toto sang kurso nga chemical engineering.

KATUNGA na nga kalayuon ang ila nalupad sang makabatyag na sing tuman nga kakapoy si Swannie. Si Manang Ysiang nagabagunos pa ang pagkampay sang iya mga pakpak.

“Nang, indi na gid ako makasangkol. Pwede bala naton mabilin dire sa kasagingan ang katunga sang akon lawas?” nagahangos nga pangabay ni Manang Swannie.

“Wala ka abi nangunyadi sa kusog sang imo bana,” pamasol ni Manang Ysiang.

“May laktan man abi si Toto gani nagkonsiderar man ako nga kinahanglan niya ang bug-os niya nga kusog. Wala na ako namilit pa nga makighilawas sa iya. Sige na Manang Ysiang, mahugpa anay kita. Mabulag ako sa katunga sang akon lawas. Kag Ibilin ko ini anay dire sa kasagingan agod magmag-an ang akon paglupad.”

“Sige, mahugpa anay kita. Maligwin man ining kasagingan kag medyo malayo pa man sa mga pamalay. Apang paano ka maka-entra sa pagsinaot kon wala ka sang mga tiil?” si Manang Ysiang.

“Indi ina problema, Manang Ysiang. Nagasangyad sa lupa ang akon palda. Indi makahibalo ang mga dumuluong nga pumalasakop kag tumalan-aw nga wala ang naidalom nga bahin sang akon lawas. Malupadlupad ako nga nagasangyad ang sidsid sang akon palda sa dalan agod indi himal-anon nga sang-utod lang ako. Kanugon lang ugaling kay indi nila masaksihan ang pagbadlakbadlak sang anklet nga ginhulam ko sa imo.”

“Pwede man ina. Kuntani didto nalang naton ibilin ang katunga sang imo lawas sa balay ni Meyora Sionnah. Apang sa pagtan-aw ko sa imo, daw indi ka na kasangkol nga makaabot pa didto. Kon ako pa ang magdala sang imo katunga-lawas, mabudlayan na ako nga alalayan ka sa paglupad sanglit maluya ka na. Mahugpa anay kita agod makapanumdom kita sing maayo naton nga pagahimuon.”

Swoooooosshhhh! Kag naglanding na sila. Makadali nga nakapanumdom si Manang Ysiang sang nagakaigu nga himuon. Bangod luyag niya nga unongan ang bespren, nagbulag man sia sa naidalom nga bahin sang iya lawas. Pribado nga panapot na lang ang nabilin nga nagatabon sa hiyas sang ila pagkababae bangod kinahanglan nila ang malaba nga mga palda didto sa kahiwatan.

Nakapamat-ud sila nga indi pag-ibilin ang katunga sang ila lawas sa kasagingan kay basi himuslan ini sang malaw-ay nga bal-a. Ang bal-a isa ka indi kinaandan nga tinuga nga may daku nga panglawason, nagabuslo nga mga mata, hungag nga ilong kag tam-an ka daku nga baba. Indi mabaton ni Mamang Ysiang nga mahimuslan ang iya katunga-lawas sang bal-a kag makaangkon sang tam-an ka law-ay nga anak. Bisan agta ang iya napamana apang di-hamak nga malayo ang

itsura sini sa isa ka bal-a. Amo man sini ang kangil-ad ni Swannie sang makakita sia sang bal-a isa ka gab-i sang nagaronda sila. Pareho sila nga grup kumander sang ila taga ka hubon bilang katapo sang Kahawaan Patrol nga amo ang likom nga nagahikot sa pagsolbar sang nagakalainlain nga himuga sa Wakwak. Mga babae nga aswang ang mga katapo sining hublag. Madamo sila nga mga hubon nga nagatal-usanay agod pungan ang pagkomiter sang mga tawo sang ano man nga sahi sang himuga sa Wakwak.

Napinsar ni Manang Ysiang nga ipakuha ang katunga sang ila lawas kay Mal-am Justo agod ibalik didto sa ila puloy-an. Ginsugo ni Manang Ysiang ang iya hinuptanan nga mga pispis agod tundaan ang agta nga bana. Bisan tigulang na si Mal-am Justo kag nadawat pa ni Manang Ysiang ang katunga sini nga kusog matapos ang isa ka pakighilawas, tuman gihapon kapagros kumparar sa kinaandan nga lalaki. Wala magdugay, nadangat sang mal-am ang kasagingan. Dalagku kag madasig ang mga tikang sang mal-am nga ginpanamkon sa itom nga kabayo. Gilayon nga ginputos niya ang taga ka katunga-lawas nanday Swannie kag Manang Ysiang gamit ang ramay. Nalainan sia magtulok sa halos hublas nila nga tinip-ulan. Ginpas-an sa magtimbang nga abaga sang mal-am ang iya duha ka dalal-on kag nagbalik na sa ila puloy-an sa Bukid Manduk. Mabudlay kilalahon kon sa diin ang kay Swannie kag kon sa diin ang kay Manang Ysiang. Pareho ang ila pamanit kag ang porma kag kalagbaon sang ila mga tiil. Ang anklet nga nasuksok sa tiil ang nangin palatandaan ni Mal-am Justo sa pagkilala sa katunga-lawas sang iya asawa. Amo man sini nga palatandaan ang ginsikyar ni Manang Ysiang antes sia magsuon sa iya katunga-lawas.

AHA, basi nasal-an ni Mal-am Justo ang katunga-lawas ni Swannie nga iya sang iya asawa. Ginpanamkon sia sa kabayo kag ayhan kinabayo man ang kailigbon. Basi wala pa sia

sing kaayawan sa ginhimo nila sang asawa antes ini maghalin pakadto sa Ugsad Festival kag luyag pa niya ini nga suliton.

Sa pagbanta ni Swannie, nagsayop sa ginsun-an si Mal-am Justo. Gilayon nagpalanginit ang iya dulunggan. Nag-alimbukad ang kaakig sa iya dughan nga hinali nagsagahay sa iya pag-urahab. Natapangan sia! Amo ini ang iya bag-o nga pagpati. Napuhag si Chanik sa mahamuok nga katulogon. Pareho na sila nga nagahibi samtang nagapaniktik ang talithe sa bubungan. Nanghaplas si Swannie sang lana samtang ginatangla ang ugsad nga nagasirang sa nagatilinabid nga mga panganod. Mation-tion, nagpula ang iya mga mata, nagtubu ang iya mga bangkil, kag nagtuhaw ang iya duha ka dalagku nga mga pakpak. Wala magdugay, nagbulag na sia sa iya katunga-lawas.

Naglupad sia kag dumiretso pasulod sa bukas nga bintana sang balay nanday Mal-am Justo. Daw mangaon gid sia sang tawo sa sobra nga kaakig. Iya naabtan ang mal-am sa dapog nga nagapainit-init samtang nagatabungaw sa nasun-ad nga tantanan nga daluhasi.

“Wala ka sing huya nga mal-am ka! Ano ang ginhimo mo sa akon katunga-lawas sang ginbilin namon ini sa imo ni Manang Ysiang sang nagligad nga tuig?” Nagangurob ang tingog ni Swannie kag nagamudlo ang iya mga mata.

“Ha? W-wala ako magpasilabot sa imo katunga-lawas. Bisan daku ang kaulag ko nga suliton ang ginhimo namon ni Ysiang antes kamo maglupad pakadto sa Ugsad Festival apang ginhimunggan ko gid ang akon kaugalingon. Nahadlok ako nga magsayop sang akon masun-an sanglit pareho ang inyo pamanit kag pareho man ang kalabaon kag porma sang inyo mga hita kag tiil. Nalainan ako magsikyar agod kilalahon ang inyo tagsa ka katunga-lawas bangod halos hublas na ang mga ini sa nabilin nga pribado nga panapot. Wala ko mabuksan ang pinangtagpitagpi ko nga ramay nga ginputos ko sa inyo tagsa ka katunga-lawas tubtob nga nagbalik kamo halin sa Ugsad

Festival.” Gintalikdan ni Manong Justo si Swannie agod atubangon ang nasun-ad nga tantanan nga daluhasi. Nagpadayon sia sa paghambal.

“Pagkatapos sadtong Ugsad Festival, namutikan ko ang pagbag-o kay Ysiang. Pirme sia masingki kag masami nagareklamo sang pagpalanakit sang iya pigtot. Nagakiangkiang pa gani sia. Daw may daku nga pagbag-o sa iya lawas. Ginatikwang niya ako kon angga-anggaon ko sia kag hingyuon nga maglabinglabing. Ilabi na gid sang magbun-ag ka nakita niya ang imo anak, nangil-ad sia sa akon. Ang pag-anak mo sang agta nagtuga sang daku nga gumontang sa tunga namon. Nagdumdom gid sia nga may kaangtanan kita nga duha. Gani, sa lalang sining tantanan nga daluhasi, luyag ko nga mahibal-an ang kamatuoran. Apang buron ang mga panimad-on nga makita dire kon indi tion sang pinakamataas nga ugsad. Madugay ko nga ginhulat ining gab-i. Mahatagan na gid man sang sabat ang aton mga palaligban.”

Ginlugaylugay sang mal-am ang nagaindakal nga tubig sa daluhasi. Indi mahim-os si Swannie. Indi sia makahibalo sang iya himuon. Ginahuptan gihapon niya ang kaakig tuhoy sa mal-am. Hana na sia sa pag-atakar sang nagsinggit si Mal-am Justo.

“Ang imo anak! Nakita ko ang iya larawan sa tantanan nga daluhasi. Sia ang sabat sa aton mga palaligban!”

Umuklo si Swannie. Nangin estatwa sia sing makadali. Nangin interisado sia sa gintuad sang mal-am. Naglagday ang iya tingog sa pagpamangkot.

“Kon amo, Manong Justo, si Chanik ang makasugid sa aton sang kamatuoran? Apang paano? Indi pa makahibalo maghambal ang akon anak.”

Gin-atubang ni Mal-am Justo si Swannie.

“Malip-ot na lang nga panahon ang aton hulaton. Pagtapak ni Chanik sa pito ka bulan, magaumpisa na sia hambal. Abanse ang pagtubo sang mga bata nga ginpangayo kay Diwata

Munstra kumparar sa mga normal nga kabataan. Ang iban gani nga mga lapsag makahambal dayon bisan kapin tatlo pa lang ka bulan kon kinahanglanon gid. Mapamatud-an na gid man nga wala kita nagpakasala kag manumbalik na ang maayo nga pagsinalayo sang aton tagsa ka panimalay. ”

Naglibog ang ulo ni Swannie bangod wala niya ginpangayo kay Diwata Munstra nga magmabdos sia. Naghipos na lang sia. Ginkalipay na lang niya ang iya nabatian. Dakpon niya kuntani ang mga kamot sang mal-am bilang tanda sang pagpasalamat apang sa hinali...

“Wala ka sing huya kag kabalaslan nga aswang ka! Ginkabig ko ikaw bilang bespren ko ukon bilang daw manghod ko na gid. Apang ano ang ginhimo mo sa akon? Ang lalaki nga ginpakigbatu ko sa akon iloy nga nagtagna sang tuhay ko nga mapamana ang imo pa nga ginapasilabtan. Indi ka pa makuntento sa imo bana kay luyag mo pa angkunon ang iya sang iban. Ikratan ka nga aswang ka!” Nagangurob nga panuknaon ni Manang Ysiang samtang nagakiangkang nga nagapalapit sa ila. Bag-o lang ini mag-abot halin sa Ugsad Festival. Ara pa ini sa laragway sang isa ka aswang nga nakigbulag sa katunga-lawas.

Nakibot sanday Swannie kag Mal-am Justo. Nabugsok sila sa ila tinindugan kag nagbilog ang ila mga mata. Gilayon nagsabat ang pinatungdan nga si Swannie.

“Kon nagadumdom ka nga may kaangtanan kami sang imo bana, nagsayop ka. Wala gid kami sing may nahimo nga pagpakasala. Matuod nga pirme ako sadto nagakadto dire sa inyo balay apang nagapangayo lamang ako sang mga panugdaon sa imo bana agod indi anay kami mag-anak ni Toto. Natuad ko man gani ining butang sa imo. Ngaa nagpinsar ka nga may milagro nga natabo sa amon kay pirme ara ka man gani nagatabungaw sa amon pagsugilanon? Sa pagbanta ko...g-ginp-panamkunan ko si Manong Justo. Huo. Amo ina ang rason kon ngaa kanawong kag kaduag niya ang subang ko nga si Chanik.”

Wala magtingog ang kahambal. Wala ini nagapati nga ginpanamkunan lang ni Swannie ang iya bana. Daw nakabatyag man gani sia sang pagpanamkon sang nagligad nga tuig. Abi niya gani sadto, nagadala na sia. Gali kay wala man sang kabuhi nga nagmukra sa iya taguangkan.

Ginbinagbinag ni Swannie ang iya ginhambal nga ginapanamkunan niya si Mal-am Justo. Suno kay Toto, tam-an ka isog ang iya dugo bilang isa ka anak-adlaw ukon albino nga kon anak gid man niya si Chanik, imposible nga indi ini magsunod sa iya malapsi nga pamanit, buaw nga kalimutaw, kag saway nga buhok kag balahibo. Apang likom kay Toto, nagatomar sia sang bulong agod indi anay sia magbusong. Apang humalin sang napanimahuan sang bana nga may kabuhi na nga nagakubyal sa iya taguangkan, wala na ini nakighilawas sa iya bangod daku ang paghalong kag kalangkag sini nga mahimo gid ang amo nga bata.

Sa bahin ni Manang Ysiang, indi sini lubos maisip nga ang malawig kag suod nila nga pag-abyanay ni Swannie maguba sing subong sini. Ayhan, matuod gid ang hurubaton nga ang suod nga abyan mangin pinakabug-at nga kaaway sa ulihi.

MAHIROP nga mag-abyan sanday Swannie kag Manang Ysiang apisar sang ila daku nga antad sa edad. Daw mag-utod na gani ang ila pagtamdany. Magkasilingan sila sadto sa banwa sang Mag-is nga tambì sang Wakwak sa nakatungdan nga bahin. Nag-abtanay sila sa pagbutho sa manubo nga bulothuan. Ara sia sa una nga halintang samtang si Manang Ysiang manugtapos naman sa elemetarya. Dalaga na si Manang Ysiang sang maggradwar sa elementary sanglit nagaulo-untat ini dala sang pirme nga pagmasakit. Isa paka rason kay mahabol ang iya paghisayod sa ila mga tulon-an.

Pirme si Swannie ginaaway kag ginapabatibatian sang iya mga kabutho nga anak kuno sia sang aswang. Ang maldita gid nga si Singkit ang nagapanguna sa pagtamay kag pagdaugdaog sa iya. Bisan nahibal-an niya nga aswang gid man sila bangod wala man ini nga butang ginlipod sa iya

sang iya iloy, nasakitan sia nga ginapakamalaot ang ila linahi. Sila nga mga aswang daw talamayon, daw balasulon. Ginakaugtan sila kaangay sang mga kriminal. Apang sa pagkamatuod, mas dapat nga kaugtan ang mga nagatulod-druga, ang mga sungaksungak nga kapitalista, ang mga buaya sa gubierno, kag yadtong mapinatuyangon nga nagaguba sang mga kagulangan nga bangod sa ila mga buhat, madamo nga kabuhi ang madula sa pag-abot sang madalom nga baha ukon pagkatiphag sang mga kabukiran. Ang mga aswang ginapakamalaot sa ila pagkaon sang tawo. May isa ka daku nga pagsayop sa pagpati sang kadam-am. Ang pagkaon sang aswang sang karne sang tawo ukon ang pag-inom sang dugo makabig nga isa lamang ka bisyo. Pwede man sila mabuhi sa pagkaon nga mahatag sang pananom kag kasapatan. Ang pag-atarak nila sa tawo isa ka akto sang tensyon relis kon may ginadaladala sila nga gumuntang sa kaisipan, may daku nga kahadlok, ukon may nagaimbukal nga kaakig sa dughan bangod sa kasakit nga naagom halin sa mga tawo. Ang ila pagpanakit akto sang pagtimalos. Kon indi sila pagpasilabtan, indi man sila manghalit sa iban.

Ginpangpahog ni Manang Ysiang ang mga maldita ilabi na gid si Singkit. Hambal niya nga kon indi sila mag-untat sa ila ginahimo kay Swannie, ipakuot niya sila sa dugwak kon gab-i nga bilog ang bulan kag ang ila mga mata ipatusik sa tiktik nga tam-an kataliwis ang tusik. Ang ila tagipusuon ipakumos sa tiwtiw nga malagba kag matalom ang mga kuko. Nagpati kag kinulbaan ang mga pinahog kag wala na nila ginadaugdaog liwat si Swannie.

Apang nag-abot ang epidemya nga Dengue sadto nga panahon sa Mag-is. Ang malain pa kay bisan natul-id pinaagi sa mga panalawsaw nga lamok ang gintunaan sang amo nga sarot, sa ginasugidsugid mga aswang ginpabangod ang pagkalamatay sang pila ka kabataan lakip pa ang kamatayon ni Singkit nga halin sa manggaranon kag poderoso nga pamilya. Isa ka sirum, gingubat sang mga tawo ang puloy-an nanday Swannie. Gindakop ang iya mga ginikanan kag

gingaid sa puno sang kahoy nga Agkalayo. Ginbuno ang mga dughan sini sang bagakay nga bangkaw agod siguraduhon ila kamatayon. Gilayon nga ginsunog ang ila mga bangkay. Wala gid nila magamit ang ila gahom sa pagtigbaliw kag pagpanigadlom sanglit naunahan sila sang tugalbong nga ginhiwat sang mga paham nga binayaran. Ginlubngan sang baog nga itlog ang idalom sang ila balay kag gintampong ang duha ka tiilan sang ila hagdan.

Sadto nga mga tini-on, ato si Swannie nagasipal sa ugsaran nanday Manang Ysiang nga kapin isa ka kilometro ang kalayuon halin sa ila puloy-an. Nagahampang sila sang pinahabok nga barukwan sang baboy nga ila ginhimo nga bola. Ila ini ginahabuyhaboy sa kahanginan nga ginaagawan nila sa pagsalo.

Bangod sadtong hitabo, nagsalangisag ang magkasilingan nga mga aswang sa amo nga duog, nagkinagual kag nagkinarankaran. Ang iban nga aswang wala nagpahilom.

Nagdalagan si Swannie pauli sa ila balay. Naabtan niya ang natupok nila nga puloy-an. Ang iya mga giniklanan nga nagaid sa kahoy indi na niya halos makilal-an bangod nabatok sila sa kalayo kag nabulit sang abo. Salakayon na kuntani ni Swannie ang wala pa mag-ugdaw nga kalayo agod palapitan kag hakson ang mga giniklanan apang duha ka kamot ang naghakos sa iya halin sa iya likuran – si Manang Ysiang.

Humalin sadto, ang pamilya na ni Manang Ysiang ang nag-inakop sa iya. Indi lang niya ini bespren, daw magulang na gid niya. Nagpatupling ang mga aswang halin sa Mag-is padulong sa Bukid Manduk.

Nagaisahanon man lang nga anak si Swannie gani nadawat niya ang pagkaaswang sang mga giniklanan. Wala na sia magbalik sa bulothoan kag nangin maukod nalang sa pagtuon sang tali-ambong sang pagkaaswang sa eskwelahan nga nahamtang sa kitinkitin sang Bukid Manduk nga ginaptindog ni Meyora Sionnah nga gintawag “Balay Kinaadman.”

Tubtob nga lunsay na sila nakapamana. Sanday Manang Ysiang kag Mal-am Justo pulo na ka tuig nga nagaupod. Amo man sanday Swannie kag Toto bangod magkasul-ob sila sa tuig sang magpakasal. Wala mabugayan sang anak si Ysiang. Si Swannie naman, indi pa luyag magmabdos.

Kag wala nila ginalaumi nga matabu ining daku nga palaligban ukon gumuntang sa tunga nila nga taga mag-asawa....

“ARAGUY!” Nakabatyag si Manang Ysiang sing tuman nga pagpalanakit sang iya pigtot. Nagpalaman-ol ang iya mga tiil. Nagakiangkang sia sa paglakat. Sa madumdoman niya, nag-umpisa ining kagambal sa iya paggiho matapos sila makigbahin sa Ugsad Festival sang nagligad nga tuig. Nagpinsar sia nga ginhalitan sia ni Swannie agod amat-amat nga mag-antus kag sa ulihi, mapatay. agod masolo sang sungaksungak nga babae ang iya bana.

Nasiplatan niya sa iya tiil ang anklet nga ginahulamholam sa iya sadto ni Swannie. Maibog. Amo gid man ang ini kinaiya sang anay abyan. Maibog sa mga butang nga iya sang iban. Bangod sa iya napinsaran, nagdugang makot ang kaakig sa dughan ni Manang Ysiang.

“Man-og ka Swannie. Wala ka sing pangirakira kon sin-o ang imo tukbon. Mahuyogon ka gid sa indi imo. Ano ang pagdumdom mo sa akon bana, iriyason nga pwede mo hulamon sa akon? Iklatan! Manug-agaw! Abi mo wala ko mahibal-an nga ginhiwitan mo ako! Luyag mo nga patyon ako agod masubli mo si Justo. Man-og! Aswang! Manughiwit!”

“Maghinayhinay ka sang baba mo, Manang Ysiang. Indi ako makabatas magsakit sa imo sanglit daw magulang na ang pagkabig ko sa imo. Apang sobra ka na sa imo pagpasibangod kag pagmulay sa akon. Indi ako man-og. Kag kon tawgon mo ako nga aswang, daw indi ka aswang pareho ko. Pareho lang kita. Ang kinalain ko lang kay mas bataon ako kag mas matahom. Ang problema mo Manang Ysiang kay makitid gid ang imo paminsaron. Wala mo anay

ginapanumdom sing maayo ang isa ka halambalon antes mo pakawason sa imo mga bibig. Indi ako makahibalo manghiwit. Ginakabuhi ko gid ang pahanumdom sang akon iloy nga kon ano ang indi ko luyag himuon sa akon, indi ko man paghimuon sa iban.”

“A, maisog ka gihapon bisan dakop ka na. Ang anak mo nga agta-agtaon ang masanag nga pamatuod nga may kaangtanan kamo sang akon bana! Katulad karon, ikaw pa ang nagasulong dire sa bana ko. Ikratan ka gid! Ikratan!”

“Husto na ina!,” upang ni Mal-am Justo sa asawa.

“Aha, kag ginasing-alan mo na ako subong. Ti, hayag na gid man ang kamatuoran. Ginaapinan mo gid ang kerida mo!” patuhoy ni Manang Ysiang kay Mal-am Justo.”

Wala na magsabat ang mal-am sanglit daw indi man matapna ang baba ni Manang Ysiang.

Napuno na si Swannie. Daw masigabong na gid ang iya dughan sa ginahuptan nga kaakig bangod sa pagpasibangod kag pagpasipala sa iya. Indi na sia makahimugong. Dumugon na niya si Manang Ysiang.

Mainandamon man nga nagabantay si Manang Ysiang sang mga hulag ni Swannie.

Indi nila mapautwas ang kalain sang buot sa pahinay nga paagi gani dal-on na lang nila sa dumpoganay. Aswang batok sa aswang. Humlad nga nagahakyaw ang ila tagsa ka mga pakpak, nagamudlo ang ila mga mata, kag pareho sila nga nagangurob sa kaakig. Indi sila magpasaway kay Mal-am Justo. Madumpoganay na gid sila.

“Dali lang!” singgit ni Toto nga gulpi umulhot sa ganhaan. Nagpilit ang panulok sang tatlo sa lalaki nga ginakugos si Chanik. Nadumdoman ni Swannie ang nakita ni Mal-am Justo sa tantanan nga daluhasi. Si Chanik, sia ang makatuad sang kamatuoran! Apang paano? Tatlo pa lang ini ka bulan kag indi pa makahibalo maghambal.

Ginbayaan kaina ni Swannie nga nagahilibion si Chanik sa sulod sang kuna. Wala man gali si Toto naglakat sa malayo samtang nagahanduraw si Swannie sang ila kasaysayan sa paghigugma. Nagpalipas lamang ini sang kalain sang iya buot sa isa ka kamalig sa ila hardin. Nabatian sini ang tuman nga paghilibion sang bata. Naluoy gid sia kag iya ini ginbalikan sa belvedere sang ila balay kag ginkugos.

Ginpangita ni Toto si Swannie bangod nabalaka sia kon sa diin ini nagpadulong sa paglupad. Nagdumdom sia nga basi kon ano nga malain ang mapinsaran buhaton sang asawa bangod sa daku nga palaligban ukon gumontang sa iya kaisipan.

“Chanik, salamat kay ari ka na. Ikaw ang magapamatuod nga wala kami sing may nahimo nga sala. Itiad nga wala kami sang kaangtanan ni Mal-am Justo,” emusyonal nga dagmit ni Swannie samtang nagapalapit sa bana kag gindawat ang lapsag.

Nagpalakpak si Manang Ysiang bilang pasuli nga suya sa akting ni Swannie. Nagtaas pa ang isa sini ka kilay nga nagapangyambi.

“Ay, abaw, kanami gid sa imo mag-inarte. Pati ang lapsag nga wala sing buot, umiron mo pa sa kabuangan. Paano bala ina makahambal kay sa pagbanta ko, mga tatlo pa lang ina ka bulan?”

Gilayon nga nadumdoman ni Swannie ang sugilanon sadto ni Manong Justo nahanungod sa ayam nga nakahambal bangod ginsakit kag ginpilit ini nga pahambalon sang agalon. Daw wala sa maayo nga paminsaron nga ginhakyaw niya ang iya palad sa hana nga pagtampuyong sa lapsag.

“Hambal ka nga bata ka kon indi ka luyag nga masakit! Itiad ang imo nahibal-an.” Wala magtingog ang lapsag kundi maggiusgios lang. Gilayon nga ginpapa ni Swannie sang palad ang

buli sang lapsag apang gin-atam atam man niya nga indi ini tuman nga masakitan. Indi niya luyag nga sakiton ang lapsag. Luyag man lang niya nga pahugon si Chanik agod maghambal.

“Indi pagsakita ang bata!” tapna ni Toto bangod nagpiyangak na si Chanik.

Naluoy si Manang Ysiang sa lapsag. Apang anak ini ni Swannie. Kon pinsaron, dapat pa sia nga malipay sa pagtulok sa kabaghakan sang iya anay bespren apang kaaway na niya karon. Hamakon mo nga sakiton kag piliton ang lapsag nga maghambal. Indi lang magilok ang pagkababae sini, may hangin pa ini sa ulo, pinsar ni Manang Ysiang.

Si Mal-am Justo, wala na magpasilabot bangod natul-id niya kaina sa tantanan nga daluhasi nga makahambal na si Chanik kon piliton. Abanse ang kinaadman sang bata sanglit ginpangayo ini sa Diwata sang Ugsad nga Bulan.

“Hipos!” patuhoy ni Swannie kay Chanik. Sang ginhakyaw niya ang palad agod hana nga patup-an liwat si Chanik, naghipos ini sa pagpiyangak. Daw nakaintindi ang lapsag.

“Maayo kay naghipos ka. Karon, hambal. Kon indi ka pa gani maghambal, kug-on ko na gid ikaw! Maisip ako tubtob sa tatlo. Kon indi ka gihapon maghambal, patay ka nga bata ka!” nagangurob nga pahog ni Swannie kay Chanik.

“Isa, duha, tat...”

“Hita”. Kumawas ining tinaga sa baba sang lapsag sa sobra nga kakulba.

Pinangidlisan sila tanan sa ila nabatian. Nagnganga sa kakibot si Mal-am Justo bisan ginalauman na niya nga matabo ini. Si Manang Ysiang nagpalamugnaw kag nangin estatwa sa iya tinindugan. Si Toto nagpalanig-a man ang lawas kag nagdaku ang mga mata. Si Swannie, nagyuhom nga gilayon man ginligban sang ulo. Ano ang buot hambalon sang hita? Nagluntad ang kalinong sing makadali.

“Karon, napamatud-an na gid man! Tan-awa ang mga tinaga sang bata, kabastusan...bangod kay bunga sia sang kabastusan,” bungkag-kalinong ni Manang Ysiang. Sanday Swannie kag Mal-am Justo ang iya ginabulosbulos tulok samtang nagahambal. “Indi amo sina ang buot hambalon sang yadto nga tinaga. Sa banta ko, may liwan pa nga dapat ipabutyag si Chanik ugaling kay nabudlayan pa sia maghambal sing malawig. Dali lang kay pahambalon ko sia liwat,” deklarar ni Swannie.

“Maluoy ka sa lapsag!” May kon ano nga pwersa nga nagtulod kay Manang Ysiang agod agawon ang lapsag halin kay Swannie. Nahadlok man si Swannie nga masakitan ukon mahulog ang bata gani nagpahanunot na lang sia sa pag-agaw ni Manang Ysiang kay Chanik. Naluoy man sia kuntani sa lapsag apang daku gid ang iya kagustohan nga matuad na ang kamatuoran. “Ngaa gin-agaw mo ang akon anak. Basi aswangan mo sia ha?” pamangkot nga may pagyaguta halin kay Swannie.

Antes pa magsabtanay liwat sing pabarabad ang duha ka babae, nagpamulong na si Mal-am Justo.

“Indi gid naton masolbar ining palaligban kon magsagi lang kita pasibangdanay, panukmatanay, ukon habuyanay sang masingki nga mga tinaga sa isa kag isa. Agod matul-id naton ang kamatuoran, kinahanglan magbuligay kita. Masolbar gid naton ini. Kag kon ano man ang aton mahisayran, kabay nga mabaton naton ini.”

“Ano karon ang nagakadapat naton nga himuon?” Si Toto ang namangkot.

“Sikyaron naton ang aton mga hita. Basi may patimaan kita nga makit-an diri,” halin kay Mal-am Justo.

Si Toto ang una nga nag-uba sang iya pantalon. Ginbuloligan nila tan-aw ang iya mga hita. Wala man sing kon ano nga patimaan sila nga nakita.

Sunod nga nag-uba sang iya puroy si Mal-am Justo. Ginbuligan sukay nanday Toto kag Manang Ysiang ang marabong nga balahibo sang mal-am sa hita agod pangitaon ang ano man nga patimaan ukon panimad-on. Wala man sila sing nakita.

Wala na nagpasilabot si Swannie kay basi ang iya kada hulag hatagan pa sing malain nga pakahulogan ni Manang Ysiang. Nagdalom ang iya paminsaron. Nadumdoman niya ang pamulong kag panimad-on sang iya iloy sadto nahanungod sa iya anawa sa natuo nga hita sa laragway sang isa ka iru.

SUNO sa iya iloy sadtong buhi pa ini, ang anawa ni Swannie sa laragway sang iru nga nahamtang sa iya tuo nga hita nagakahulogan nga mangin lalang sia para sa katumanan sang damgo sang tawo nga malahalón sa iya. Ang sapat nga iru simbolo sang paghatag sang kaugalingon para sa iban. Sa isa ka dinumaan nga sugilanon, ang iru ginpasidunggan ni Diwata Munstra pinaagi sa pagbutang sang larawan sini sa nawong sang bulan bangod sa halangdon nga kaalwan sini nga ginpakita. Isa ka bes, nanaog si Diwata Munstra halin sa kahawaan. Gingutom sia sing tuman bangod sa pagpanglugayawan. Lapnagon ang gutom sa duta gani wala sia sing makita nga pagkaon. Nangayu sia sang pagkaon sa iru. Wala sang mahatag nga pagkaon ang iru gani nagdabok ini kag naglumpat sa nagadabadaba nga kalayo agod mangin pagkaon sang diwata. Tubtob karon, makit-an gihapon ang laragway sang iru sa nawong sang bulan ilabi na gid kon ugsad.

Matuod gid man, naandan na ni Swannie ang magbulig para sa kaayuhan sang iban. Nangin maukod sia sa pagpangalagad para sa katumanan sang mga handom ni Meyora Sionnah nga amo ayhan ang ginahambal sang iya iloy nga malahalón sa iya. Ang maninay niya nga ini sa bunyag ang naghatag sang paglaom sa tanan nga aswang sa Bukid Manduk agod magkabuhi bilang normal nga mga tinuga. Ang tanan nga aswang sa Pis-ak ginpangtipon ni Meyora Sionnah

kag nahimo nga relokasyon ang Bukid Manduk. Ginpanghatagan sila sang palangabuhian pinaagi sa nagkalainlain nga mga programa sang alkalde, hayag man ukon tago.

Aktibo sia nga katapo sang Kahawaan Patrol, isa ka likom nga talapuanan sang mga aswang nga babae nga nagabulig tapna ukon pukan sang nagakalainlain nga himuga sa Wakwak.

Si Meyora Sionnah isa man ka aswang. Hungod sia nga nagpayangkaw. Sa iya lamharon nga edad, nakaagom sia sing daku nga trahedya. Ginpamatay ang iya mga ginikanan kag kamanghuran bangod ang iya amay nga isa ka komentarista sa radyo, nagbunggu sang isa ka gamhanan nga tagdusu sang droga sa Wakwak sadto. Bilang pagtimalos, ginpamatay ang iya mga ginikanan kag lima ka kamanghuran sang bayaran nga mga kalalakihan nga bangag sa droga. Ginpang-utod utod ang ila mga lawas kag ginpangkakas ang ila mga kurason. Sobra pa sa mabangis nga sapat ang nahimo sadtong mga lalaki. Nakaluwas si Meyora Sionnah nga nagpanago sa baul. Ginbutangan pa sang katatula ang tinumpok nga mga bangkay sang pamilya niya nga may nakasulat nga: Mga aswang, manugpatay tawo! Indi matuod yadtong pagpasibangod. Ang amo nga makasiligni nga hitabo gintawag bilang Wakwak Masaker. Wala napamatbatan ang taghimo kag utok sadtong himuga bangod nangin mas gamhanan ang kwarta sangsa hustisya.

Gin-inakop si Meyora Sionnah sang ila malapit nga himata kag gindala sa Manila. Nakatapos sia sang iya pagtuon kag nakapamana didto sang may sarang sa pangabuhi. Nagpauli sila sa Wakwak kag nagsulod sia sa pulitika.

Nagpangako sia sa kaugalingon nga mangin tagsumpong sang ano man nga sahi sang himuga sa Wakwak. Nagapanguna nga programa niya amo ang pagsumpong sang nagakalainlain nga himuga may kaangtanan sa droga. Nangin prayoridad man niya ang pagprotehir sa kagulangan sa Bukid Manduk nga nagaamat na kalbo. Ilabi sa tanan, nangin manugpangapin sia

sang mga aswang nga iya gintipon sa Bukid Manduk. Sia ang nagapanguna nga tagpatigayon sang mga tikang agod ang mga aswang magkabuhi bilang normal man nga mga tinuga.

Madamo man nga mga kritiko kag manugbuong-dungog ni Meyora Sionnah ang nagaukat-ukat sang iya pagkaaswang apang tubtob man lang sila sa mga alegasyon. Ang pagkaaswang bagay nga wala ginapatihan sang otoridad kag korte. Pila naman sa ila ang ginpasakaan sang alkalde sang kaso nga libelo.

Daku ang nahimo sang Kahawaan Patrol sa pagsolbar sang ano man nga sahi sang himuga sa Wakwak. Ang mga abusador kag tunto nga mga tawo, wala ginaluatan sa pagpamahog sang mga aswang. Ang mga nakapatay, ginapatay man sang mga aswang. Ang mga nagapanglugos nga mga lalaki, ginakagat ang ila kinatawo, ang mga nagapangawat, ginakawatan man. Ang nagaguba sang duna nga palibot ginakuot kag ginahaboy didto sa katilingban nga basurahan sang Wakwak. Ang mga nagatulod sang droga ginapakuot ni Meyora Sionnah sa mga aswang. Sila ang ginapagamit sang ila kuntani igadusu nga droga. Nangin tam-an ka epektibo ini nga programa ni Meyora Sionnah. Sa malawig nga tinuig nga nagpungko sia bilang alkalde, zero crime rate ang Wakwak.

Si Manang Ysiang isa man ka kumander sang iya hubon ugaling lain man ang iya iskedyul kay Swannie. Makaisa lang kada bulan ang ronda sang kada hubon bangod madamo sila nga nagabulosbulos sa pagpatrolya. Sa kagab-ihon, ang grupo sang mga aswang sa kahawaan daw panong lang sang higante nga mga kabog kon tan-awon. Sila ang mahambal ghost employees sang talatapan ni Meyora Sionnah.

“IKAW na Swannie, tukisa ang imo palda kay basi may panimad-on nga makita sa imo hita.” Si Toto ang nagsugo sa iya asawa. Nakabugtaw si Swannie halin sa madalom nga paminsaron.

Nagyuhom sia bangod nahibal-an niya nga ara sa iya hita ang sabat sa ila palaligban nga ginhatagan pa gani sang pakahulogan sang iya iloy sadtong buhi pa ini.

Ginsikyar niya ang tuo nga hita. Wala. Gintan-aw ni Toto ang iya wala nga hita. Wala man. May anawa gid sia sa hita. Nasugid gani niya ini kay Toto.

Paano ini natabo? Nadula ang iya anawa sa hita!

Masunod nga nagtukis sang iya sayal si Manang Ysiang. Ginsolo lang niya sikyar ang iya hita. May pagsunggod pa gihapon ini sa iya bana. Akig pa gihapon sia kay Swannie. Bisan kay Toto. Kay Chanik lang sia wala sing kaakig. Inosenti ang bata, pinsar niya. Sia gihapon ang nagakungkong sa lapsag.

“Ay, ngaa may anawa ako sa tuo nga hita! Wala ko ini mamutiki sadto.”

Nakibot si Swannie. Nagpalapit sia agod sikyaron ang amo nga anawa. Pareho gid ini sa anawa niya sa hita. Amo gid ang laragway kag amo man ang nahamtangan. Ngaa ara na kay Manang Ysiang ang iya anawa sa hita?

Ginpadalman ni Swannie panumdom yadto nga bagay. Kag nagbadlak sa iya kaisipan ang posible nga sabat. Nalimtan niya ang ila pag-away ni Manang Ysiang kag iya ini ginpasikto.

“Indi bala nga ikaw ang una nga nagsuon sang imo lawas sadtong nakig-uli na kita sa aton katunga-lawas diri sa inyo balay?”

“Huo. Ngaa?” nagasinuplada nga sabat ni Manang Ysiang.

“Manang Ysiang, basi nagsayop ka sa imo ginsun-an. Basi katunga-lawas ko ang imo ginsun-an kag ako amo man sa imo sang-utod.”

“Apang may palatandaan ang akon tuo nga tiil. Nagasuksok ato sang anklet.”

“Nalipat ka na bala, ginhulam ko ato sa imo.”

“Ambot. Nalipat na ako. Isa na ka tuig ang nagligad. Isa pa, maibog ka gid man sang indi imo” Nagabuslo ang bibig kag nagataas ang isa nga kilay nga nabungat ni Manang Ysiang.”

Si Manong Justo ang masunod nga naghambal nga ginapamatian sang tanan. “Entsakto si Swannie. Nagbayluhanay kamu nga duha sang katunga-lawas. Ang pagpalanakit sang inyo hawak, ang pagpalaman-ol sang inyo mga tiil, kag ang kahilas ninyo nga ginabatyag amo ang epekto sang pagsuon ninyo sa indi inyo kabahin. “ “Matuod gid man ina bangod ang anawa ni Swannie sa hita ara na kay Manang Ysiang.” ugyon ni Toto.

“Buot hambalon nga nagamabdus na ako sadtong nakigbahin kami ni Swannie sa Ugsad Festival?” malipayon nga pamangkot ni Mal-am Ysiang.

“Sa pagbinagbinag ko, amo ina ang natabo,” si Mal-am Justo.

“Nagapati man ako nga indi ko anak si Chanik bangod naga... Toto, subong ko lang ini isugid sa imo. Kuntani maintindihan mo ako...nagatomar ako sang bulong agod indi magmabdos.” pahayag ni Swannie

Ginpalapitan kag gin-angga ni Swannie si Toto nga nagabunggod ang nawong bangod sa ginhimo nga paglikom sang asawa sa iya.

“Kon amo, lamigas namon ni Justo si Chanik nga nahimo kag nagtubo sa taguangkan ni Swannie! Ginpamatian na gid man ni Diwata Munstra ang akon pagdangop sa iya pinaagi sa tuigan nga pagpasakop sa Ugsad Festival!” daku ang kalipay nga nadagmit ni Manang Ysiang langkoy halok kay Chanik nga iya ginakugos.

“Ysiang, magpasalamat kita kay Swannie bangod sia ang nagdala sang aton anak sa iya taguangkan sa sulod siyam ka bulan. Bangod sa iya mapinatubason nga taguangkan nga nagpabilin sa iya naibabaw nga bahin sang iya lawas, nagmukra kag nadihon ang ginpanggas ko

sa imo nga lamigas bag-o kamo maglupad sa Ugsad Festival sang nagligad nga tuig,” dugang paghatag kasanagan ni Mal-am Justo.

Nahakos ni Manang Ysiang si Swannie sa sobra nga kalipay. Nagbalos man sia hakos. Nadalahig sia sa kalipay sang iya bespren.

“Patawara ako, Swannie sa akon pagpasibangod sa imo, kag sa inyo ni Justo. Ako gali ang nagsayop. Salamat sa imo bulig nga makaangkon kami sang anak,” si Manang Ysiang.

“Patawara man ako tungod nagpadala man ako sa akon kaakig. Wala ka sing dapat ipasalamat sa akon bangod natabu man lang ining butang nga wala ako sing inalung-ong,” sabat ni Swannie.

“Bisan pa. Daku ang imo nabulig bilang instrumento agod matuman ang madugay ko na ginahandom,” si Manang Ysiang liwat.

“Ikaw gali ang gintagna sang akon ikaw nga pagabugayan ko sang katunga sang akon kaugalingon para sa katumanan sang imo handom,” si Swannie naman.

“Mag-uliay na kamo sang mansig ninyo katunga-lawas samtang wala pa mag-abot ang pamanagbanag.” hingyu ni Toto sa duha ka babae.

Gilayon natabu ang daku nga pagpakig-uliay sang magbespren antes pa madula ang ila nga kinaadman bilang mga aswang sa pagsanaaw ang palibot.

Maayo lang kay wala sing may natabo nga labinglabing sa tunga nanday Swannie kag Toto amo man kanday Manang Ysiang kag Mal-am Justo sadtong nasuon pa ang duha ka babae sa katunga-lawas nga indi ila. Kon natabo, daku pa gid ayhan nga problema.

Gintugyan na nanday Swannie kag Toto si Chanik kanday Manang Ysiang kag Mal-am Justo nga amo ang matuod nga amay kag iloy sang bata. Nagpaalam na sila agod magpauli. Mabatyagan pa gihapon ni Swannie ang pagsunggod ni Toto sa iya bangod sa iya likom nga

pagtomar sang kontraseptibo agod indi magmabdos. Wala na sing nadumdoman pa si Swannie nga ipang-ulo ulo sa bana maluwas sa pag-aha sa bana sang butang sang kailigbon. Handa na sia nga mag-anak katulad sang iya bespren nga si Manang Ysiang.

Nasiplatan ni Swannie ang malapuyot nga yuhom sang bana matapos niya ini ginhutikan. Gindapit sia sang bana. Nagbalik na sia sa kinaandan niya nga dagway.

Nakatangla sia sa langit. Mahawan ang kalangitan kag wala sang nagatilinabid nga gal-um nga nagakulap sa nawong sang bulan. Gintawag niya si Diwata Munstra sa hunahona kag nagpasalamat. Sa iya panulok, nagtigbaliw ang bulan sa porma sang tagipusuon.

Nagdasig pa gid ang ila paglakat nga daw wala na nagasangyad ang ila mga tiil sa duta. Pareho sila nga indi na makahulat. Didto sa ila puloy-an samtang nagahimumugto ang gab-i, mapalupok sila sang kamara sang kalangkag kag kaulag. MARIA AURORA CHIVA – SEGUMPAN.